

niet, toch tempert Hij in ieder geval haar straf en stuit ook zelf de zonde in haar voortgang en maakt de gansche ontwikkeling van de wereld mogelijk.

Samenvattend kunnen we dus zeggen, dat in deze conceptie als het ware twee genadestroomen zich voortbewegen naar de gevallen wereld. In den eenen lichtbundel staan de uitverkorenen. Zij staan in het witte licht van Gods bijzondere genade, dat over Jezus Christus als het vleeschgeworden Woord naar hen afvloeit. Maar daarnaast ontspringt aan Gods eeuwig Wezen een tweede genadestroom, een andere lichtbundel, die niet afvloeit over Jezus Christus als het vleeschgeworden Woord van God, maar over Hem als eeuwige Logos, als Scheppingsmiddelaar. In dit schemerlicht worden alle menschen gedompeld, de één meer, de ander minder, in de eene periode van de geschiedenis ook weer sterker dan in de andere, maar tot den jongsten dag toe de zonde stuitend en de straf op de zonde temperend.

Vóór wij nu de laatste consequentie uit het belooft van Kuyper in het oog vatten, nl. in hoeverre deze dubbele genadestroom zijn eenheid vindt in het eeuwig Wezen Gods, willen we eerst nog op een ander onderdeel van zijn gedachtegang letten.

Want met hetgeen we tot nu toe van zijn conceptie hebben geschreven, is bij lange na nog het laatste woord niet gesproken.

We hebben tot nu toe vooral den nadruk op gelegd, dat de gemeene gratie de werking van de zonde en van haar gevolgen stuit. Maar Kuyper heeft de werking van de gemeene gratie terminologisch nader trachten te bepalen. Hij kiest, om haar werking aan te duiden een tweetal termen, die op zichzelf reeds duidelijk uitdrukken, hetgeen Kuyper er mede zegt en wil.

Allereerst spreekt hij van een constante werking van de gemeene gratie. Daarmee wil hij zeggen, dat de werking van de gemeene gratie alle eeuwen door op hetzelfde peil blijft. Hij zegt: „In hoofdzaak blijft deze werking der „Gemeene Gratie“ toch constant alle eeuwen door en onder alle volken“. De werking van de gemeene gratie moge in verschillende perioden van de geschiedenis nogal verschillen, in het algemeen is er een constante werking, die telkens weer bij ieder mensch de werking van de zonde en haar gevolgen in het menschenleven stuit.

Kuyper, die geniaal was in het bedenken en stemmen van bepaalde termen, had echter nog een pijl op zijn boog. Met de constante werking van de gemeene gratie had hij haar werkingskracht nog niet voldoende beschreven. Er is aan deze genade ook een andere zijde. Daarvoor koos hij den suggestieven term van progressieve werking. Deze genadekracht blijft niet beperkt tot het stuiten van de zonde en haar gevolgen, maar ze heeft een stuwende werking, welke de door de constante werking in stand gehouden wereld verder tot ontwikkeling brengt. Zij doet de wereld zich ontplooiën tot het door God gestelde telos.

In deze progressieve werking nu deelen alle volkeren en alle menschen. „Ze is er op gericht“, zegt Kuyper zelf, „om ons menschelijk leven en het leven der gansche wereld een zeker proces te doen doorloopen, zich steeds voller en rijker te doen ontwikkelen, en het van minder tot meerder te brengen, en die dan eerst een einde nemen kan en zal, als dat proces ten einde toe is afgeloopen“. Van deze werking kan gezegd worden, dat God, „onder gestadigen vooruitgang, het menschelijk leven steeds overvloediger tegen het lijden wapent, en innerlijk tot rijker en voller ontplooiing brengt“²⁶⁾.

Op dit punt nu voegt Kuyper een nieuw Schriftgeven in in het geheel van zijn conceptie en laat hij dit doorloopen een belangrijke rol spelen. Ik denk hier aan het z.g. Noachietisch verbond. Voor zijn ganschen gedachtegang is dit verbond van het grootste belang. Vanaf het oogenblik, dat God dit verbond geopenbaard heeft, begint, volgens hem, de gemeene gratie met kracht te werken. Vooral haar progressieve werking wordt dan eerst recht openbaar. Nu God de goddeloosheid der eerste wereld door den zondvloed heeft weggevaagd, wordt pas recht een geordend menschelijk leven op aarde mogelijk en zijn de voorwaarden voor een voortgaande ontwikkeling van de cultuur gegeven. Kuyper staat lang stil bij de gevolgen, welke de zondvloed en het toen gesloten verbond met Noach voor de menscheit hebben gehad, en hij concludeert tenslotte: „Zoo openbaart zich metterdaad in de veranderende orde van zaken die na den zondvloed intrad, een alles omvattende, heel de historie beheerschende, de voor onze toekomst beslissende, en tot in de verste toekomst zich uitstrekkende daad van algemeene genade of gemeene gratie, die dankbaar moet worden aanvaard, waarmee bij onze belijdenis te rekenen, en waaruit onze levensbeschouwing van het leven en van heel den toestand der wereld op te maken is“²⁷⁾.

Het Noachietisch verbond is ook hierom zoo belangrijk, omdat Kuyper daarbij de overheid door God ziet ingesteld. Wel waren er voor den zondvloed reeds aanwijzingen van een begin van overheidsmacht. Maar vooral na den zondvloed ziet Kuyper de overheid door God ingesteld worden. Hij zoekt dat moment met name

in de woorden, die God dan spreekt: wie des menschen bloed vergiet, zijn bloed zal door den mensch vergoten worden. Gen. 9:6. Hij ziet daarin een treffende bevestiging van hetgeen reeds vóór den zondvloed hier en daar zich openbaarde. Maar van nu af aan zullen de overheden regeren bij de gratie Gods. Deze laatste uitdrukking nu beteekent niet anders, dan dat, in het geheel van deze conceptie gezien, de overheden regeren bij de gratie van den God der algemeene genade. S. J. Ridderbos constateert dit uitdrukkelijk. Hij haalt de woorden van Kuyper letterlijk aan, als deze schrijft: „Gratie“ doelt hier op de algemeene genade, en „beteekent ook in deze uitdrukking de genadige beschikking Gods, waardoor Hij in den chaos der zondige wereld orde schep en de doorbrekende verwoesting der zonde stuitte“²⁸⁾.

Hier stuiten wij dus op een belangrijk onderdeel van Kuyper's gemeene-gratie-leer. Deze fundeering van de overheid in het z.g. Noachietisch verbond geeft hem nu gelegenheid de verhouding van Kerk en Staat nader af te bakenen. Ik geloof, dat wij niet al te zeer mistasten, wanneer wij poneeren, dat Kuyper heel zijn geniale conceptie niet het minst heeft opgezet om de verhouding van Kerk en Staat theoretisch te kunnen afgrenzen. Het is alsof hij zich in zijn boeken voorthaast naar dat punt. In het eerste gedeelte van zijn drie boeken legt hij a.h.w. het fundament voor zijn politieke visie; in het tweede werkt hij dit fundament breder uit en grenst het naar verschillende zijden af om dan eindelijk in het derde deel zijn breede uiteenzetting te geven over de verhouding van Kerk en Staat.

Alles wat wij tot nu toe geschreven hebben, krijgt hier dan ook zijn praktische toespitsing. Nu komt de politiek in het gezichtsveld, het optreden van de belijders van Jezus Christus voor de overheden en hun belijden van Gods Naam, wanneer zij zelf tot het overheidsambt worden geroepen. En Kuyper, door Romein eens de klokkenist der kleine luyden genoemd, had voor alle dingen noodig een theoretische fundeering voor het politieke optreden van zichzelf en de zijnen. Zeker, de gemeene-gratie-leer is ook van belang voor wetenschap en kunst, voor het onderwijs en voor het sociale leven. Maar onmiskenbaar heeft ze vooral een politiek accent. Kuyper laat dat trouwens zelf zien aan de propheeten van zijn eigen boek. Bijna het gehele derde deel is gewijd aan de verhouding van Kerk en Staat, en dat heeft zijn reden. R. H. BREMMER.

²⁶⁾ S. J. Ridderbos, a.h.w., pag. 41.

UIT DE SCHRIFT

De kerk in de waarheid geheiligd (I)

Heilig ze in Uw waarheid; Uw Woord is de waarheid.

Gelijkerwijs Gij Mij gezonden hebt in de wereld, alzoo heb Ik hen ook in de wereld gezonden.

En Ik heilig Mijzelf voor hen, opdat ook zij geheiligd mogen zijn in waarheid.

Johannes 17:17-19.

Het is in dezen tijd, waarin het woord „oecumeniciteit“ door schier ieder lid der Kerk wordt verstaan, dat het gebed van onzen Heiland, dat bekend staat als het Hoogepriesterlijke, bijzonder opgeld doet. En dat is wel eenigermate te verklaren; er blijkt immers uit dat bekende gebed in Joh. 17 hoezeer de eenheid der Kerk onzen Heiland ter harte gaat. Hij brengt haar niet minder dan vijf maal achtereenvolgens daarin ter sprake.

Toch is de conclusie, daaruit getrokken, als zou dit gebed voor ons gebod zijn om in den weg van samenspreking tusschen de verschillende instituten, die zich als kerk presenteren, die eenheid trachten te bewerkstelligen, niet overeenkomstig de waarheid, ons in dit gebed geopenbaard.

Er is terecht op gewezen, dat onze Heere Christus het gebed niet heeft misbruikt om zijdelings en bedektelijk Zijn apostelen de les te lezen. Niet om in den vorm van een gebed, en nog wel van een voorbede, Zijn apostelen op te dragen toch vóór alles voor de eenheid der Kerk zorg te dragen is het, dat Hij Zijn begeerte-in-dezen aan den Vader voor hun ooren kenbaar maakt.

Maar Hij maakt deze begeerte den Vader kenbaar om die eenheid der Kerk van den Vader te ontvangen, te ontvangen als Zijn Verbondsrecht, door Hem verworven in den weg van Zijn één-zijn met den Vader in de betooning van Zijn Middelaarsgehoorzaamheid, op grond waarvan Hij wist, dat de Vader Hem altijd hoort (11:42). En Hij maakt haar kenbaar voor de ooren der apostelen, opdat zij de eenheid der Kerk zien van den Vader gegarandeerd zouden weten op grond van Zijn verhoorde gebed.

En het is dus in de geloovige aanvaarding van het Woord van onzen Heiland, dat de Vader Hem altijd hoort, dat wij in Zijn gebed niet beluisteren een gebod voor ons om de eenheid der Kerk te bewerkstelligen,

in welken weg dan ook, maar de waarheid, dat de ééne Kerk er is. De eenheid van de Woord-getrouwe Kerk met de apostelen, en in hen met Christus Jezus en met den Vader.

Waarom wij ook belijden te gelooven met art. 29 onzer Nederl. Geloofsbelijdenis, niet, dat de ware Kerk met alle sekten, die in de wereld zijn, en zich met den naam der Kerk bedekken, moet gaan samenspreken, om te trachten met hen tot vereeniging te komen, maar dat iedere geloovige de roeping heeft van Godswege om naarstiglijk en met goede voorzichtigheid, uit het Woord Gods te onderscheiden, welke de ware Kerk zij, om zich daarbij te voegen, zich afscheidende van degenen, die niet van de Kerk zijn.

De eenheid der Kerk is geen opgave voor ons, gelijk men thans in den Wereldraad van kerken heenwerkt naar de z.g.n. Wereldkerk, maar die eenheid der Kerk is een gave Gods op het gebed van Christus, één van Zijn verworven heilsgoederen.

En het is niet anders dan de schuldige plicht van iederen geloovigen jegens God den HEERE, om — van wat staat of kwaliteit hij ook moge zijn — zich niet op zichzelf te houden, om op eigen persoon te staan, het Kerkvraagstuk bagateliseerende, maar zichzelf te voegen bij de ééne Kerk en zich met haar te vereenigen.

En wanneer gevraagd wordt, waar men die ééne Kerk vinden kan, dan belijden wij met datzelfde art. 29, dat de Schriftgeloovigen haar adres aan de hand van de merkteekenen der Kerk lichtelijk ontdekken kan. Welke merkteekenen echter bij de krampachtige pogingen om alle sekten, die zich met den naam der Kerk bedekken, tot één Kerk samen te smelten, vanzelfsprekend in het gedrang komen.

En het is opmerkelijk, dat men onder hen, die van ons gingen, achter die merkteekenen een vraagteken hoorde stellen, als waren zij niet in Gods Woord gefundeerd. Hetgeen te bewijzen echter, gelijk art. 31 der Kerkenordening hen verplichtte, zij nalatig bleven te doen!

Opmerkelijk ook, dat men in het Hoogepriesterlijke gebed van onzen Heiland alleen maar beluistert Zijn begeerte naar de eenheid van Zijn Kerk en al te weinig oor heeft voor Zijn gebed om de heiliging van Zijn Kerk in de waarheid, d.i. Gods Woord.

Het is dan voor het gebed van onzen Heere Christus om de heiliging van Zijn Kerk in de waarheid, dat wij de twee weken, welke ons nog van Pinksteren scheiden, Uw aandacht vragen.

Wij beginnen dan met vers 18, waarin wij beluisteren de drangreden tot dit gebed. „Gelijkerwijs Gij Mij in de wereld gezonden hebt, alzoo heb Ik ook hen in de wereld gezonden“.

Het is in de eerste plaats een voorbede voor Zijn twaalf apostelen, uitgenomen Judas, de zoon der verderfenis. Hen wist Hij Zich van den Vader gegeven, opdat zij Zijn getuigen zouden zijn. En al had de officiële uitzending nog wel niet plaats gehad, maar zou deze eerst geschieden na Zijn opstanding en vóór Zijn hemelvaart, zij lag toch in principe reeds in hun verkiezing en roeping besloten.

Dat handjevol mannen zou straks de wereld moeten ingaan met de prediking van het Koninkrijk der hemelen. Het zou zich niet in knussen discipelenkring uit de wereld mogen terugtrekken, maar wist zich juist de wereld als zijn arbeidsterrein aangewezen.

Op hun zending in de wereld valt hier dan ook alle nadruk. Daarvan is het, dat ook de vergelijking spreekt, welke de Heiland maakt tusschen Zijn zending door den Vader en die van de apostelen door Hemzelf.

Er is toch geen sprake van, dat de apostelen in de wereld een gelijke opdracht te volbrengen zouden hebben als hun Heer en Meester. Zijn taak en roeping als de Middelaar Gods en der menschen was een gansch eenige, welke Hij met geen sterveling, ook niet met Zijn apostelen deelen kon. Tot de volbrenging daarvan moest en zou Hij geheel alleen gelaten worden, en geheel alleen gelaten moeten worden!

Waar het woordje „gelijkerwijs“ op doelt is op de zending in de wereld! Op de zending in de wereld als zulken, die „van de wereld niet zijn“, vs 14. Gelijkerwijs de Heere Christus als de Gezondene des Vaders van Zichzelf getuigen kon, dat Hij was van boven en niet van beneden (Joh. 8:23), zoo ook kon Hij van Zijn apostelen getuigen, dat zij — als zulken, die het Woord Gods van Hem in geloof hadden aanvaard, dat Woord, hetwelk immers is 't zaad der wedergeboorte — ook van boven waren en niet van beneden. Het woord voor wedergeboorte spreekt nl. in het Grieksch tegelijk van een geboorte van omhoog, door kracht van boven!

En het was die wedergeboorte door het levende en eeuwigblijvende Woord van God, hun aanvankelijke levensvernieuwing daardoor, welke hun positie in de wereld zoo buitengewoon gevaarlijk maakte. Want de wereld verdraagt niet wat van boven komt, maar verzet zich daartegen in vlammeende vijandschap en haat.

Reeds had de Heere Christus in Zijn tafelgesprek tijdens het laatste Pascha Zijn apostelen daarop voorbereid. „Indien de wereld u haat, zoo weet, dat zij Mij eer dan u gehaat heeft. Indien gij van de wereld waart, zoo zou de wereld het hare liefhebben, doch omdat gij van de wereld niet zijt, maar Ik u uit de wereld heb uitverkoren, daarom haat u de wereld“ (15:18, 19).

Ook hadden zij dien haat der wereld jegens hun

Meester n
gebed den
gebied te
hun varke
houding
nis van
opnamen

En wa
de werel
daarbij o

En mo
voeld, do
waar H
eindigen
Zijn geb
d.i. Zijn
heiliging

Let we
voor den
kan eenv
trouwe v
wereld k

En de
reld op
vangense
dood toe
ontgaan,
den ware
wan ge
te leeren
hadden z
en zou n
gelegd.

Maar o
zij als ge
reld geze
met hun
Joodsche
wij kunne
hoord en
de haat
wereld, o
heeft ver

En da
fundame
denis ge
verdraag
neer zij
Gods Na
maar ve
manier
rociën, v
onbeschr
het leven

De ge
vloedig
binnendr
meester
reformat
synthese

„Wan

We he
teekenis
nissgesche
kerk.

In aar
bereliden
op de E
„valsche
Want.

Het
na zich
als door
van „wa

Neen,
guur, di
voor teg
m a a k
kerk“; I
van hem
wereld
afzonder
halen, z
ding ood
den. To
jij dan
sche ke
op verze
zijn eig
hij had
werd en
eenige,
verwijte
oud, dá
merkt,
nis opg
het woc
vandaan
artikele
Nederla
zwijgen
daar ve

²⁶⁾ G. Gratie, II, 601/602.

²⁷⁾ A. h. w., I pag. 88.